

ابن خاقان که با وی دوستی داشت، مقام علمی و همچنین سبک او را در نظم و نثر سخت ستوده و قطعاتی از رسایل و قصاید او را آورده است (صص ۱۰۹ - ۱۱۴). اشعار ابن جدّ اغلب در وصف و مدح و اخوانیات است (همانجا)، اما احتمالاً نثر بر تکلف او علت اصلی شهرتش بوده است (نک: ابن فضل الله عمری، ۲۲۴/۸). چنانکه مراکش (ص ۱۷۳) او را در ردیف دبیران برجسته آن عصر شمرده است.

۳. ابو عامر احمد بن عبدالله بن جدّ فهری (م ۵۵۰ ق/ ۱۱۵۵ م)، نحوی و فقیه اشبیلی. وی از یاران خاص ابن اخضر بود و کتاب سیبویه را نزد وی فراگرفت و به دقایق و رموز آن آگاهی یافت (سیبوی، ۲۵/۲). ابو عامر برفقه نیز احاطه داشت، چنانکه ابن ابی زرع (ص ۱۹۵) از او به عنوان فقیه یاد کرده است. وی مدتی اکتاب سیبویه را تدریس می کرد، اما پس از چندی به دلایلی که بر ما پوشیده است، به انزوا گرایید و مردم نیز از او کناره گرفتند، تا آنکه به اصرار یکی از شاگردانش دیگر بار به تدریس کتاب سیبویه و الکامل مبرّد پرداخت، اما پس از چندی باز عزلت گزید و چون جنگ میان مرابطون و موحدون بالا گرفت، رهسپار لبله شد، اما این شهر در ۵۵۰ ق به محاصره کامل موحدون درآمد و ابن جدّ در اثنا قتل عام مردم شهر کشته شد (سیبوی، همانجا). ابن سعید چند بیت از اشعار تغزلی ابو عامر را نقل کرده است (۳۴۲/۱).

۴. ابوبکر محمد بن عبدالله بن جدّ فهری (۴۹۶-۵۸۶ ق/ ۱۱۰۳-۱۱۹۰ م)، فقیه و نحوی اشبیلی. در تاریخ ولادت وی اختلاف است. ضبّی که هم عصر او بوده و احتمالاً نامه‌هایی بین آن دو ردّ و بدل شده، تاریخ ولادتش را ۴۹۱ ق (ص ۹۹) دانسته است و مخلوف (۱۵۹/۱) ۴۹۹ ق، اما برخی دیگر از تاریخ نگاران چون منذری (۱۴۵/۱)، ابن ابار (تکملة، ۵۴۳/۲) و ذهبی (۱۷۸/۲۱) تولد او را در ۴۹۶ ق در لبله نوشته‌اند.

وی در اشبیلی لغت و ادب و به ویژه کتاب سیبویه را نزد ابن اخضر فراگرفت (منذری، همانجا؛ صفدی، ۳۳۵/۳). در ۵۱۵ ق/ ۱۱۲۱ م به قرطبه سفر کرد (ذهبی، همانجا) و از استادان مبرزی چون ابن رشد (ه م)، فقیه مالکی بهره برد (منذری، همانجا) و به تشویق همو و مالک بن وهیب به مطالعه فقه و حدیث و علم خلاف روی آورد و صحیح مسلم را نزد ابوالقاسم هوزنی و جامع ترمذی را نزد ابوبکر بن عربی و حدیث را نزد ابوالحسن شریح بن محمد فراگرفت، اما از آنان حدیث نقل نکرد. چون در فقه پیرو مذهب مالکی بود، به فراگیری فروع آن پرداخت. وی علاوه بر آنچه یاد شد، از انساب و تاریخ اندلس و مخصوصاً تاریخ زادگاهش اشبیلیه و نیز حوادثی که در دولت لمتونی اتفاق افتاده بود، به خوبی آشنایی داشت. وی در ۵۲۱ ق مفتی اشبیلیه شد (ابن ابار، تکملة، ۵۴۲/۲؛ ابن عبدالملک، ۳۲۳/۶-۳۲۴) و در مدت بیش از ۶۰ سال یعنی تا هنگام مرگ از فقهای بزرگ اندلس شمرده می شد (منذری، همانجا) و نزد سلاطین عصر خود از منزلتی

در آن نواحی ثروت فراوان نیز اندوخته بودند، ولی نسبشان به بنی محارب بن فهر از طوایف قریش می رسد که بعد از فتح اندلس به دست مسلمانان، در آن دیار اقامت گزیده بودند.

مشاهیر این خاندان بیشتر به فقه و ادب شهرت داشتند و گاه در دربار سلاطین عصر خود صاحب نفوذ و دارای مقام رسمی بودند. امروزه نیز تیره‌ای از اعقاب آنان، معروف به بنوفاسی، در فاس مراکش روزگار می گذرانند و تا کتون دانشمندان و سیاستمدارانی از میانشان برخاسته‌اند (شکیب ارسلان، ۲۹۲/۱، ۲۴۰/۳). شرح حال برخی از مشاهیر این خاندان به شرح زیر است:

۱. ابوالحسن (ابوالحسن) یوسف بن محمد بن جدّ، شاعر و کاتب. وی در نظم و نثر از ذوقی سرشار برخوردار بود. هنگامی که ابن عمار به حکومت مُرسیه رسید، او را به دبیری گماشت (ابن سعید، ۳۴۰/۱)، و چون امیر یوسف بن تاشفین مرابطی در ۴۷۹ ق/ ۱۰۸۶ م بر اندلس غلبه یافت، ابن جدّ به خدمت وی درآمد و در قصیده‌ای که در مدح او سرود، از غفلتها و بی بند و بارهای ملوک اندلس انتقاد کرد (ابن خطیب، ۲۴۲).

۲. ابوالقاسم محمد بن عبدالله بن جدّ فهری (د ۵۱۵ ق/ ۱۱۲۱ م)، ملقب به اَحَدَب (مراکش، ۱۷۳)، فقیه، محدث، ادیب، کاتب و شاعر. وی اهل لبله بود و مدتی در اشبیلیه اقامت گزید (ابن بشکوال، ۵۴۴/۲) و هنگامی که معتد بن عباد فرزندش یزید الراضی را به حکومت الجزیره الخضراء گماشت (ابن ابار، حلة السیراء، ۷۰/۲)، وی نیز به وزارت یزید منصوب شد (ابن سعید، ۳۴۱/۱؛ قس: فروخ، ۱۰۹/۵ - ۱۱۰) و چون یزید به حکومت رنّده رسید، او نیز راهی آن دیار شد و تا هنگام کشته شدن یزید به دست یوسف بن تاشفین همراه او بود. سپس از مناصب سیاسی برکنار شد و به زادگاه خویش لبله بازگشت و به تدریس پرداخت (عمادالدین، ۳۹۳/۳؛ قس: فروخ، ۱۱۰/۵). در همانجا نیز به سرپرستی دستگاه قضایی شهر (خطّة الشوری) برگزیده شد (ابن سعید، همانجا؛ درباره «خطّة الشوری»، نک: مؤنس، ۲۰۲/۲، حاشیه). بعد از استقرار حکومت مرابطون در اندلس، در زمانی که دقیقاً روشن نیست، به قول ابن خاقان (ص ۱۰۹)، «امیرالمسلمین» او را به مراکش دعوت کرد، تا سمت دبیری وی را عهده دار شود. احتمال می دهیم که مراد او از «امیرالمسلمین» برخلاف نظر مؤنس (EI², III/748)، علی باشد نه پدرش یوسف، زیرا هیچ دلیلی که این اقدام را به یوسف منسوب سازد، در دست نیست، و به عکس زمان اکثر نامه‌هایی که ابن جدّ از جانب امیرالمسلمین نوشته، به شهادت ابن خاقان (ص ۱۰۹-۱۱۴) پس از ۵۰۰ ق (سال درگذشت یوسف) است. به هر حال وی نیز پذیرفت و به مراکش رفت و تا ۵۱۵ ق/ ۱۱۲۱ م که سال مرگ اوست، در همان شهر و در سمت دبیری، باقی ماند (ابن خاقان، ۱۰۹). از دوران کودکی و تحصیل و همچنین استادان و شاگردان وی اطلاع دقیقی در دست نیست. فقط می دانیم که از فقه، حدیث، انساب و ادب توشه‌ای فراوان اندوخته بود (ابن دحیه، ۱۹۰).

med (s.a.v.) aşkı, derin çizgilerle şiirlerine de yansır. Allah sevgisinin kalıcı olması, fena ahlâkın bırakılması, nefsin dizginlenmesi gereğini şöyle ifade eder:

*Kalbini arşa tam açmalı
Arşu'r-Ramazan'ı (var) gören
Efendimin gözü başka...*

Şiirleri muhteva bakımından duygu, düşünce, anlam, mecaz yüklüdür. Aheenge önem vermemekle birlikte duygularını güzel bir üslûpla yansıtır. Şahsiyetindeki tevazu, şiirlerindeki mânâya da yansımıştı; kötü huyları yererken kendine, iyi huyları överken de başkalarına seslenir:

*Kalemdar ahlâkın fena
Bu fiille gitme sin'e
Tutar bunu akıldâne
Ahlâk güzel olmak gerek*

Şeyh şair, şiirlerinde bol redifli, yarım kafiyeli halk şiir geleğini sürdürür. Çoğunlukla 4+4=8'li ve 6+5=11'li hece ölçülerini kullanır. Türkçe'de çok tutulan ölçüleri kullanması, onun halk zevkine önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Yine şiirlerini çoğunlukla dörtlülüklerle kurar. Parça güzelliğinden ziyade konu bütünlüğüne bağlıdır.

Hastalığı ve İrtihali

Cenâb-ı Hak sevdiklerine derdi çok veriyor, Efendi hazretlerinin de birçok rahatsızlıkları olduğu halde hizmetlerini ihmal etmemeye çalışırlardı. Doktora ve ilaca başvurmakla beraber tabii tedavi metodlarını uygularlardı. Romatizma için Ilgın, Haymana ve Bursa kaplıcalarına giderlerdi.

1976'da şeker hastalığından ciddi şekilde rahatsızlandılar. 15 gün Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi görür. 1982'de Ankara'da gözlerinden katarakt ameliyatı olur ve 1984'den itibaren artık sık sık şeker ve kalp tedavisi görmeye, zaman zaman da hastanede yatmaya başlar.

Kayseri Tıp Fakültesi Hastanesi'nde kalbinden rahatsız olarak yatarken, başına toplanan tıp öğrencilerine, ziyaretçilere ve

ŞALLIOĞLU, M. Feyzi Efendi
182645

hizmet eden personeline sohbet etmeyi, dinî öğütler vermeyi de ihmal etmezler.

Hastanede ziyaret edip de onu serumlar, iğneler takılı bir vaziyette gören ve kendisini çok seven asker arkadaşı Dereköylü **Ömer Amca** gözyaşları içinde Cenâb-ı Hakk'a yalvarır ve derin bir samimiyet, coşkun bir muhabbetle: "Allah'ım; Benim ömrümü al, Efendime ver. Onu o durumdan kurtar ya Rabbi!" diye yalvarır. Ertesi gün **Ömer Amca**, beklenmedik bir şekilde, aniden vefat eder.

1987 yılında Efendi hazretleri, Kayseri Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yoğun bakıma alınır. Doktorlar her türlü tedavi imkânlarını kullanırlar ancak fazla bir değişiklik olmaz. Durumları kritik olduğu halde ısrarla çıkmak isterler hastaneden. 27 Ocak 1987 yılı akşam saat 22.00'de yatmakta oldukları bir ihvânın evinde, ellerini açarak dudaklarından dualar dökülerek dünya hayatına veda ederler. Acı haber derhal duyulur ve ertesi günden itibaren Türkiye'nin dört bucağından gelen insanlar, dalga dalga Yahyalı'ya akın eder. Muazzam bir kalabalığın ve birçok seçkin insanın katıldığı ve **Hasan Türkmenoğlu (İpek) Hoca'nın** kıldırıldığı cenaze namazından sonra kendilerinin yaptırdığı Yahyalı Kavacık mahallesindeki Kalender Camii'ne defnedilmişlerdir.

KAYNAKLAR: Şifâhi bilgilerden derlenerek hazırlanan, *Yahyalılı Hacı Hasan Efendi* kitap, Mavi yay., 1996 İstanbul.

EROL ERDOĞAN-MUSTAFA DEMİRCİ

MEHMED FEYZİ EFENDİ (R.H) (ö. 1410/1989)

Tam adı, **Mehmed Feyzi Şallıoğlu**'dur. Kastamonu'da bir Ramazan ayında 28 Mart 1912 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası **İzzet Efendi**, annesi **Hafıza Ayşe Hanımefendi**'dir.

Mehmed Feyzi Efendi, ilk tahsilini, çok küçük yaşlarda mahalle mektebinde **Çerkez Hoca Hanımefendi**'den almıştır. Oyun çağında olmasına karşılık, akranlarıyla sokaklarda oynamaz, sürekli dersleriyle meşgul olurdu. Etrafında onun bu gayretini görenler, onun ileride büyük bir âlim ve velî olacağını söylerlerdi.